

паняцця нестабільнасці, інтэртэкстуальныя гульні, эксперыменты з суаднясеннем формы і зместу і інш.). Праблематыка твораў закранае актуальныя і для сучасных беларусаў пытанні ўшанавання каранёў, маральнасці і духоўнасці, талерантнасці да розных груп грамадства і інш.

ЛІТАРАТУРА

1. Дваццаць польскіх апавяданняў ; пер. з пол. ; уклад. А. Хадановіч. – Мінск : Логвінаў, 2007. – 310 с.
2. Шаблоўская, І. В. Суветная літаратура ў беларускай прасторы: Рэцэпцыя. Тыпалогія. Кантакты / І. В. Шаблоўская ; прадм. Г. Бутырчык. – Мінск: Радыёла-плюс, 2007. – 304 с.

Леська Л. П. (Мінск, Беларусь)

ЭСХАТАЛАГІЧНЫ МІФ У ТВОРАХ ЯНА БАРШЧЭЎСКАГА

Ян Баршчэўскі ўзнаўляе міфалагічную рэальнасць, якая мае свае ўласныя міфапаэтычныя каардынаты і развіваецца па міфалагічных законах. Міфалагічная карціна свету ў мастацкіх творах самага міфалагенага беларускага пісьмэнніка XIX стагоддзя выбудоўваецца паэтапама ад эсхаталогіі да касмагоніі.

Мастацкая касмагонія і эсхаталогія ў творах Я. Баршчэўскага працэсы ўзаемазвязаныя і ўзаемадапаўняльныя, хаця і маюць розную генетычную прыроду. Згодна з міфалагічнай генетыкай у мастацкім міфалагізме пісьмэнніка, кажучы словамі рускай даследчыцы Л. А. Ходанен, – прысутнічаюць дзве тэндэнцыі аўтарскага міфалагізавання: уласна міфалагічная і міфалагізуючая» [4, с. 6]. Зместам уласна «міфалагеннай тэндэнцыі» сталі архаічныя міфалагічныя ўяўленні, што шырока бытавалі сярод беларускага люду, а міфалагізуючая тэндэнцыя праявілася дзякуючы карпатлівай працы аўтара, яго міфатворчасці. Мы пагаджаемся са думачэннем Л. А. Ходанен, што «абедзве названыя тэндэнцыі існуюць у цесным уземадзейні. Яны не дыферэнцыруюцца як розныя з'явы, а як тэндэнцыі аднаго працэсу» [4, с. 6], што па нашым меркаванні і вызначальна для аўтарскага міфалагізавання Яна Баршчэўскага.

Актуальнасць вывучэння эсхаталагічных уяўленняў, перададзеных у мастацкім міфалагізаванні пісьмэнніка ўзрастае ў кантэксце асэнсавання творчай спадчыны Яна Баршчэўскага. Працягты час у беларускай навуцы было дыскусійным пытанне: з'яўляецца гэты пісьмэннік самастойным аўтарам ці толькі аматарам-збіральнікам беларускага фальклору. Аўтарскім і слушным адказам на гэты запыт сталі грунтоўныя працы перакладчыка і даследчыка творчасці Яна Баршчэўскага М. В. Хаўстовіча [3]. Слынным назоўнец адзначаў, што правамерна лічыць Яна Баршчэўскага самастойным аўтарам, які стварыў першы нацыянальны міф. Мы пагаджаемся з довадамі М. В. Хаўстовіча і ў сваім артыкуле раскрываем некаторыя аспекты аўтарскага міфалагізавання, заявілі аб мастакоўскай звалюцыі, што праваялася у пераходзе ад узнаўлення міфалагічна-архаічных уяўленняў да самастойнай міфатворчасці.

Эсхаталагічная тэма ў Я. Баршчэўскага адкрыта праяўляецца ў мастацкіх тэкстах, якіх у афармленні мастацкіх прамовах пісьмэнніка, так і ў каментарыях рэальных ці фантастычных і пераўтвараў. Так, у апавяданні «Кужыя» пан Марагоўскі са скрухай адзначае: «Сёння ўжо не тое! У некаторых панюў змяніліся старыя звычкі і парадкі, за што Бог не ўзнагародзіць, і часы ўсё горшыя і горшыя» [1, с. 197]. У невялічкім апавяданні «Госці ў хаце Завальні» Завальня гаворыць гасцям: «На другі дзень Каляд я гасціў у пана Марагоўскага: шмат там было асоб, якіх я бачыў упершыню, а іх размовы не маглі мяне не захапіць; Бог ведае што там казалі, пераходзячы ад аднаго тэмы на другую; размаўлялі пра сабак і коней, пра шчасце і няшчасце ў картах, перайшлі нарэшце і да

Бібліі» [1, с. 201]. Героі Яна Баршчэўскага дакладна адзначаюць узростанне эсхаталагічнай сітуацыі ў краіне, сімвалічнай праявай чаго стала страта веры ў Бога, вялікі наступ нячысцікаў у свет жывых людзей, з'яўленне антыхрыста, узнікненне пачуццёў смутку, роспачы, трывогі за свой асабісты лёс і лёс краіны. Сімвалічным папярэджаннем аб наступе цяжкіх часоў гучаць словы з апавядання «Думкі самотніка»: «О людзі вялікага свету! Гляньце на неба з ваших высокіх і пышных гмахаў, зразумейце гэтыя знакі ў пэўных абрысах аблокаў, якія заўсёды перад вашыма вачыма; Божая кара папярэджвае вас, што няма нічога сталага на зямлі, гмахі вашы ператворацца ў руіны, моц, багацці, гонар і слава рассеюцца, знікнуць, як лёгкі дым у паветры» [1, с. 199]. У лірычных адступленнях і публіцыстычных прамовах на старонках зборніка «Шляхціц Завальня...» гучыць тэма канца свету. Адначасова яна праяўляецца ў сістэм цэнтральнай матываў, да якіх адносіцца і матыў гасця – як дзейсны элемент чароўнай эсхаталагічнай міфалогіі і скразны элемент уласна аўтарскай міфатворчасці.

Метадалагічным арыенцірам для нашага даследавання сталі тлумачэнні рускага літаратуразнаўцы А. Х. Гольдэнберга, які лічыць, што сітуацыя прыходу або прыезду гасця набыла ў рамантычнай літаратуры ўстойлівыя характарыстыкі інварыянтнага сюжэтнага матыву [2, с. 156]. Пры чым, як заўважае даследчык, – «рэалізуецца яна ў двух асноўных варыянтах у залежнасці ад таго, які гэта госць: гасць, доўгачаканы, прошаны, або нязваны, няпрошаны» [2, с. 156]. У зборніку «Шляхціц Завальня» доўгачаканымі гасцямі з'яўляюцца падарожныя-апавядальнікі, іх статус вызначаецца ў адпаведнасці з канонамі славянскай культуры. Гасцей дзядзька Завальня надзяляе сакральнай значнасцю, робіць роўнымі іх з прадстаўніцамі або пасланцамі вышэйшых сіл. У сувязі з гэтым можна ўгадаць прымаўку: «Госць у хагу – Бог у хагу». Побач з гэтым, госць у творах Яна Баршчэўскага надзяляецца негатыўнымі, часцей за ўсё дэманічнымі канатацыямі. У апавяданнях «Грач, чорнакішнік і цмока», «Вужыная карона», «Белая сарока», «Вогненны духі», «Пардоўскі і вучань», «Стогадовы стары і чорны госць» пісьменнік узначавіць фальклорна-міфалагічную карціну свету з уласцівымі ёй эсхаталагічнымі механізмамі, у аснове якой ляжыць масавы прыход у свет жывых людзей прачалавечага землянога свету.

ЛІТАРАТУРА

1. Баршчэўскі, Я. Выбраныя творы / Я. Баршчэўскі; уклад., прадм. і камент. М. Хаўстовіча – Мінск: Беларус. кнігазбор, 1998 – 430 с.
2. Гольдэнберг, А. Х. Апхетил гостя в поэтике Гоголя / А. Х. Гольдэнберг // Н. В. Гоголь и его творческое наследие. Десять юбилейные Гоголевские чтения : материалы докл. Междунар. науч. конф., Москва, 30 марта - 2 апреля 2010. – М., 2010 – С. 156–163.
3. Хаўстовіч, М. В. Літаратурны метады Яна Баршчэўскага / М. В. Хаўстовіч. – Мінск: БДУ, 2003. – 203 с.
4. Ходанен, Л. А. Мотив в творчестве русских романтиков : автореф. дис. ... д-ра филол. наук : 10.01.01 / Л. А. Ходанен. – Томск, 2000 – 41 с.

Лобань Н. П. (Мінск, Беларусь)

КРО. ГРААБАЗНАЧЭННІ Ў ПАЭМЕ «БАНДАРОЎНА» ЯНКІ КУПАЛЫ

Вядома, што многае ў навакольным свеце ўспрымаецца дзякуючы колеру і пры яго дапамозе. Паводле І. В. Гётэ, «*колеры ўздзейнічаюць на душу, <...> здольныя выклікаць пачуцці, абуджаць эмоцыі і думкі, якія нас супакойваюць або хвалююць, яны прымушаюць смуткаваць або радавацца*». Дастаткова ўспомніць творчасць такіх пісьменнікаў, як Я. Колас, М. Танк, У. Караткевіч, Я. Брыль, В. Адамчык... Янка Купала – не выключэнне, ён з тых аўтараў, творы якога багатыя на яркія і вобразныя